

А. І. Шушківський

Коленко Борис Захарович

КОЛЕНКО Борис Захарович (20. 04(02. 05). 1856, Кишинів – 04. 12. 1946, Москва) – мінералог, петрограф. Походив з давнього козац.-старшин. роду; низка його представників займалася пед. діяльністю в різних містах України та зробила знач. внесок у розвиток укр. освіти. Дит. і юнац. роки К. минули в Херсоні (1861–67) та Катеринославі (нині Дніпро; 1867–75), де його батько очолював чол. гімназії. Мати вченого керувала кількома жін. інститутами, зокрема й у м. Керч (нині АР Крим). Закін. Катеринослав. гімназію (1875) та С.-Петербур. університет (1879; викл. [В. Докучаєв](#), [О. Іностранцев](#)), де був залишений для отримання професор. звання. У студент. роки став чл. Рос. мінералог. товариства та С.-Петербур. товариства природодослідників. 1877 підготував працю з конкурс. теми «Опытный путь в исследовании метаморфизма горных пород», яку відзначили золотою медаллю та зарахували як кандидатську. 1882–84 навч. у Страсбур. університеті (Франція; викл. П. фон Грот, А. Кундт). Тоді ж одним з перших розпочав вивчати піроелектр. властивості кварцу. 1884 у С.-Петербур. університеті захистив дис. на ступ. магістра геології та геонозії «Полярное электричество кварца по отношению к его кристаллографической форме». К. встановив, що гомоморф. розвиток кристалів є таким же закономір. явищем, як і всі види гемієдрії, та пов'язаний з фіз. властивостями кристалів; визначив розподіл електр. властивостей у кварці залежно від кристаліч. будови. Після закінчення С.-Петербур. університету отримав запрошення викладати у Харків., після захисту магістер. дис. – у Новорос. (Одеса) університетах, однак через непорозуміння з міністер. керівництвом не скористався ними. 1880–82 – викладач реал. училища та жін. гімназії у м. Владикавказ; 1884–89 – викладач реал. училища у м. Катеринодар (нині Краснодар); 1889–1901 – директор класич. прогімназії у м. П'ятигорськ (усі – Росія); 1901 –

директор класич. гімназії у м. Кутаїсі (нині Грузія); 1902–07 – директор 10-ї гімназії у С.-Петербурзі (унаслідок звинувачень у «зв'язках з антиуряд. силами» змушений звільнитися). 1907–09 – петрограф і зав. освіт. закладів Упр. Забайкал. залізниці в Іркутську (Росія). У цей час розпочав збирати матеріали для циклу ст. «Петрографические эскизы» про кристалічні вивержені та метаморфічні породи Прибайкалля («Записки Российского минералогического общества», 1916, сер. 2, ч. 2; 1926, сер. 2, ч. 1; «Вестник Московской горной академии», 1923, т. 1, № 2; «Труды Института прикладной минералогии и петрографии», 1926, вып. 24; 1929, вып. 8). Він виявив генетич. взаємозв'язок Прибайкал. кристаліч. порід і довів уміст в них ортиту та деяких ін. невідомих там раніше мінералів. 1910–12 – у Міністерстві нар. освіти Рос. імперії. Відтоді – на пенсії. 1912–14 мешкав у м. Ревель (нині Таллінн), від 1914 – у Москві. Зберігся лист К. до [В. Вернадського](#) від 16 червня 1917, у якому просить посприяти в затвердженні зав. природн.-істор. відділу музею Полтав. земства. Після більшов. перевороту 1917 деякий час працював вченим секр. Гірн.-тех. ради при Вищій раді нар. господарства та ст. петрографом Інституту приклад. мінералогії та петрографії. 1918–24 викладав курси заг. геології, мінералогії, кристалографії, петрографії та рудних родовищ у Моск. гірн. академії, займався обладнанням академ. мінералог. кабінету. Від 1924 через погіршення стану здоров'я займався консультуванням, редактор. і рецензент. діяльністю та обробленням матеріалів шліфів у домаш. умовах. Також друкувався у «Neues Jahrbuch für Mineralogie», «Zeitschrift für Mineralogie», «Трудах С.-Петербургского общества естествоиспытателей», «Известиях АН СССР» та ін. Окрім Прибайкалля, провадив геол. дослідж. у Криворіжжі (1877 зібрав колекцію для Університету св. Володимира в Києві, 1878 – для С.-Петербур. університету), Придніпров'ї, Карелії, на Кубані, Чорномор. узбережжі Кавказу та в р-ні Малого Кавказу. Професійно займався шахами, був головою С.-Петербур. шахового зібрання та чл. ін. шахових т-в.

Рекомендована література

1. Белянкин Д. С. О петрографических работах Б. З. Коленко // Изв. АН СССР. Сер. геол. 1939. № 3;
2. Варсановьева В. А. Борис Захарович Коленко // Бюл. Моск. об-ва испытателей природы. Отдел геол. 1947. Т. 22, № 4.

Бібліографічний опис:

Коленко Борис Захарович / А. І. Шушківський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-5532>. – Останнє поновлення : 29 черв. 2023.

